

| Nemzetközi tapasztalatok

Szovjet büntetőjogi viták

A Szovjetunióban mélyreható változások történtek a büntetőjog elméletében és gyakorlatában egyaránt. Sokan követelik a halálbüntetés eltörlését, amely szerintük „nem old meg semmit és így nincs is szükség rá”. A húszas évek elején egyszer már eltörlték e büntetést, majd újból bevezették. A háborút követően, 1947 márciusában ismét szükségtelennek találták, 1950-ben azonban bevezették hazaárulás, kémkedés és szabotázs büntetési ellen, majd négy évvel később kiterjesztették az előre megfontolt emberölésre, majd a gazdasági bűncselekményekre is.

Most a viták résztvevőinek többsége javasolja az ártatlanság vélelmének törvénybe foglalását, ami eddig nem történt meg. Az elmúlt évtizedek során az ügyésznek kellett ugyan bizonyítania a vád helytálló mivoltát, de a büntetőeljárás kezdeti szakaszában a védő nem vehetett részt.

Még mindig igen elterjedt az a vélelmény, hogy „minél szigorúbb a büntetés, annál kevesebb a bűneset”. Alekszandr Jakovlev professzor, a büntetőjog kiváló szakértője erőteljesen cáfolja ezt, rámutatva arra, hogy a nagy összegű, súlyos gazdasági bűncselekmények száma nem csökkent jelentősen a halálbüntetés bevezetésével. Az Ogonyok hasábjain kifejti, hogy „a fejlett országok többségében a halálbüntetést már eltörlték. Az emberi élet szent és senki, még az állam sem rendelkezhet azzal a joggal, hogy azt elvegye”.

Sz. Kelina védőügyvéd azt javasolja, hogy fokozatosan szüntessék meg a halálbüntetést, egyre szűkítve azok körét, akikre e legsúlyosabb büntetést egyál-

talán kiszabhatják, de mindenekelőtt meg kell szüntetni a gazdasági és más olyan büntettek vonatkozásában, amelyek nem járnak emberi élet kioltásával.

Jakovlev és Kelina kétségbe vonják a túlságosan hosszú szabadságvesztés-büntetések hatékonyságát is, azt javasolják, hogy a hétéves börtönbüntetést vezessék be e kategóriákra, mint legcélszerűbbet. A büntetőjog átfogó reformja során indítványozzák számos jelenleg büntetendő cselekmény dekriminalizálását, és a jövőben szabálysértésként való szankcionálását. (7 Days)

A csehszlovák büntetőeljárás új intézkedése

A csehszlovák jogszabályok lehetővé teszik bűncselekmények elkövetése után társadalmi vádlók és védők bevonását a büntetőeljárásba. A társadalmi vádlók igénybevitelével viszonylag ritkán élnek, a társadalmi védők bevonására pedig gyakran olyankor is sor kerül, amikor ennek nincs jogosultsága.

Nem kellene, hogy a társadalmi vádló bevonása rendkívüli intézkedés legyen, hisz feladata nem egyéb, mint a munkahelyi kollektíva állásfoglalásának kifejtése a vádlott erkölcsi magatartására vonatkozóan. Ily módon lehetőséget kap környezete tudatának aktív befolyásolására, és arra, hogy az elkövetett cselekmény esetleges politikai kárára is rámutasson. Ezzel nagyobb nyomatókat kaphat a nyilvánosság bekapcsolása a büntetőeljárásba.

A társadalmi védő funkciója pedig az, hogy garanciát vállaljon a tettes jövőbeli magatartására vonatkozóan, és

nem az — mint gyakran előfordul —, hogy fedezze a bíróság előtt az elkövetőt. Többször megtörtént már, hogy a bíróság nem fogadta el a felkínált társadalmi védőt, mert nem látta biztosítva a jogszabály által előírt cél szolgálatait. Gyakori eset, hogy a védő által javasolt biztosíték formális, a kollektívának nincs lehetősége a vádlottra érdemi hatást gyakorolni.

Előnyös viszont nemegyszer a bírósági tárgyalást azon a helyen lefolytatni, ahol a terhelt a bűncselekményt elkövette. Ilyenkor az ítélet kihirdetése után el lehet beszélgetni a dolgozókkal vagy a szövetkezeti tagokkal a személyi vagy társadalmi tulajdonban lévő vagy vonalra védelme megerősítésének lehetőségeiről, és más bűncselekmények megelőzésének módjairól. Jóllehet a bírósági tárgyalásnak ez a formája időigényes, nevelő hatása sokszorosan pótolja a ráfordított munkát, és így a bűnözés megelőzésének hatékony eszköze lehet. (*Rudé Právo*)

Új büntetésvégrehajtási koncepció Svájcban

Új büntetésvégrehajtási intézet épül a régi mellett a svájci Regensdorfban. Itt javítani kívánják a büntetésvégrehajtást, azaz a foglyok visszatérésének előkészítését a polgári életbe.

Az új intézetben hat részleg lesz: kettő a rendes büntetésvégrehajtás számára (összesen 192 hely), egy az új foglyok fogadására (30 hely), egy a szigorított biztonságú részleg számára (40 hely), végül egy-egy részleg fenn lesz tartva a pszichikailag problémát jelentők és a kábítószer-élvezők részére (30-30 helyel).

A különböző részlegekre való felosztás differenciált eljárást tesz lehetővé. Így a normális büntetésvégrehajtási részlegben a foglyok igen liberális rendszerben fognak élni. Kíséret nélkül mennek munkába, maguk törődnek mindennapi ügyeikkel (a fogkefevasárlástól az orvoshoz való bejelent-

kezésig). Az egyes csoportokkal a börtönközösséget egy-egy állandó csoportja foglalkozik. E részlegek tulajdonképpen tréninget kívánnak nyújtani a gyakorlati élethez. Ez igen fontos dolog, mivel a mai büntetésvégrehajtási rendszer önállótlanná teszi a foglyokat.

De nemcsak személyes dolgaikkal kell a foglyoknak többlet törődniük, hanem jobban integrálják őket, közös étkezési és tartózkodási helyiségeket biztosítanak egy-egy csoport rendelkezésére. Így növekszenek az együttélés terén támasztott követelmények. Az intézet vezetőinek el kell majd dönteniök bizonyos kérdéseket: legyen-e minden cellában televízió, vagy csak a közösségi helyiségekben, továbbra is fejenként adagolják-e az ennivalót, vagy a csoport maga ossza szét az ételt stb.

Az intézet igazgatója szerint a mindennapi életben való magatartás gyakorlása csak egyike a három lépcsőfoknak. Ezen túlmenően, azok számára, akik bizonyos szituációkban mindig újból kudarcot vallanak, társadalmi tréninget is kell biztosítani. A harmadik lépcsőfok lényegében terápia, amelynek során egyesek megtanulják bizonyos problémák kezelését. Minden fogoly számára egyéni tervet fognak felállítani.

A speciális részlegek elvben nem hosszabb időre szóló tartózkodás céljára szolgálnak, de a kivétel itt is erősíti a szabályt. A cél a normális részlegbe kerülés. A zárt részlegekben bizonyos foglyok számára kímélő klímát biztosítanak. Ebből következik, hogy a foglyoknak itt nem kell rosszabb feltételekkel megküzdniük, mint más részlegekben, sőt nagyobb a lehetőség arra, hogy helyzetüknek megfelelően nyerjenek elhelyezést.

Az új büntetésvégrehajtási koncepció nemcsak a foglyok helyzetét változtatja meg, hanem a személyzet munkáját is. A felügyelők már nemcsak funkcióhordozók, hanem részei egy csoportnak, amely az eddiginél lényegesen, szorosabb emberi kapcsolatban áll

a foglyokkal. A felügyelők felelőssége nő, új funkciók, mint pl. a részlegvezetők, keletkeznek, bővülnek az előléptetés esélyei. Magasabbak lesznek a képzés és a továbbképzés szempontjából a követelmények.

A jelenlegi regensdorfi börtön igazgatója az új rendszert — még bevezetés előtt — egy kísérleti terv alapján a régi épületben ki fogja próbálni. (*Neue Zürcher Zeitung*)

Visszaélések, csalások Nagy-Britanniában

A különböző formában megnyilvánuló vállalati visszaélések, csalások súlyos károkat okoznak a brit cégeknek, ezek összege évente eléri a 2,75 milliárd fontot. Skóciában valamivel kisebb mértékben, Angliában és Walesben aggasztó arányban terjednek azok a kártevések, amelyeket vállalati tisztségviselők követnek el.

Két évvel ezelőtt külön parlamenti bizottság foglalkozott a csalásokkal szembeni jogi eszközök hiányosságaival és sürgette a specializált ügyészségi eljárás megteremtését. Úgy vélték, hogy ilyen ügyekben az esküdtszék helyett két szakértő ülnök által támogatott szakszabónak kell eljárnia. Továbbá, hogy a csalásra és a gazdasági célú bünszövetkezetre vonatkozó kitételek meghatározandók, mert nem eléggé világosak.

Sajnálatos módon a parlament mindkét javaslatot elutasította. A vonatkozó jogszabályok és a fellebbviteli bírósági döntések nem egyértelműek, az eljárás nehézkes. Először el kell döntenie az esküdtszéknek, hogy a megtörtént cselekmény egyáltalán tisztességtelen volt-e, azután a második lépésben eldöntendő, hogy a vádlott tu-

datában volt-e annak, hogy az általa elkövetett cselekmény jogsértésnek minősül. Ez rendkívül nehézkes, mivel a 12 tagú esküdtszék igen gyakran nem ért egyet a komplex csalásokkal kapcsolatban sem. Noha rendkívül nagy, milliós károkat okoztak a tőzsdei és biztosítási csalások a beruházóknak.

A skót jog szemben az angollal sokkal világosabban fejti ki a csalás különböző típusainak ismérveit. Az 1962-ben elfogadott, ide vonatkozó, amerikai jogszabály a csalást egyszerűen „félrevezetés általi tolvajlásnak” nevezi, az európai országokban teljes mértékben elkerülik a csalás definíciójának szükségtelen ködösítését. A német büntetőjogi törvénykönyv 1981-ben a következőt mondja: „Bárki, aki jogtalan anyagi előnyt kíván szerezni saját maga vagy harmadik személy részére, és ezáltal kárt okoz egy másik személy tulajdoni érdekeiben, azáltal, hogy hamis állításokkal vagy a valódi tények elhallgatásával tévedést idéz elő, 5 évig terjedő szabadságvesztéssel vagy bírsággal sújtható.”

Ugyanakkor Nagy-Britanniában a képtelen törvényhozási álláspont következtében, ha két személy együttesen tervez egy becsutelt ügyletet, akkor 10 évig terjedhető börtönnel sújtható, de ha ugyanezt egyetlen személy követi el, akkor előfordulhat, hogy még büntendő cselekménynek sem minősül. Amikor 1988-ban a brit parlament korlátozta a bünszövetkezet fogalmát, a csalásra való szövetkezést kizárta ebből a körből. Éppen ezért a parlamenti bizottság olyan reformot javasol, amely lehetővé tenné a csalás elleni átfogó küzdelmet. Ez pedig magába foglalná az egyéni bűnelkövetők által elkövetett csalásokat éppúgy, mint a bünszövetkezetekét. (*Financial Times*)

Válogatta: **Bánki Erika**